

6. Рішення палати у справах «L. та V. проти Австрії» та «S.L. проти Австрії» : Комюніке Секретаря Суду. (Chamber Judgments in the Cases of L. and V. v. Austria and S.L. v. Austria) [URL:http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=573](http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=573)

7. Пряміцин В.Ю., Пороховата Є.О., Актуальні проблеми становлення прав сексуальних меншин в Україні: проблема дискримінації. Юридичний бюлетень. Випуск 18. 2021

[URL:http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2021/18/10.pdf](http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2021/18/10.pdf)

Сокол Олександра Іванівна,

студент ННІ № 2 НАВС, 101 групи МСЕ, спеціальність 081 «Право» (спеціалізація «Судова експертиза»)

Науковий керівник:

Славна Оксана Володимирівна

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОПОЛОНЕНИХ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, що розпочалося 24 лютого 2022 року, є найбільшим збройним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни, що загрожує міжнародному миру та безпеці, порушує суверенітет і територіальну цілісність України, спричиняє гуманітарну кризу та масові порушення прав людини. Саме тому Україна як держава, суверенні права якої порушуються, потребує активної підтримки з боку міжнародної спільноти, зокрема із захисту прав військових, що потрапили в полон до держави-агресора.

Захист прав українських військовополонених в російсько-українській війні є одним із найгостріших та найбільш болючих питань для нашої держави. За даними Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій станом на листопад 2023 кількість військових в російському полоні становить 3574 осіб [2]. Норми міжнародного гуманітарного права досить чітко регламентують статус та відповідне поведження із військовополоненими. Перш за все, захист прав військовополонених ґрунтується на принципі гуманності. Відповідно до статті 13 Женевської конвенції про поведження з військовополоненими, з військовополоненими повинні поводитися гуманно. Будь-яка незаконна дія або бездіяльність з боку держави, в якій утримуються військовополонені, що може призвести до їхньої смерті або поставити під загрозу їхнє здоров'я, забороняється і вважається серйозним порушенням Конвенції. Зокрема, жоден військовополонений не може бути підданий

фізичному каліцтву або науковим чи медичним дослідям, не пов'язаним з його лікуванням [4, с.427].

Військовополонених можуть піддавати допитам, але міжнародне право забороняє застосування фізичних або психічних тортур чи інших методів примусу. Усі військовополонені повинні надавати лише інформацію, що стосується їхньої особи. Військовополоненим має бути дозволено зберігати свої особисті речі та предмети вжитку, і вони повинні бути забезпечені всім необхідним для життя, наприклад, водою, їжею та одягом [4, с.427].

Росія досі не визнає міжнародний збройний конфлікт з Україною і називає його «спеціальною воєнною операцією». З цієї причини українські військовополонені називаються «противниками спеціальних військових операцій», і їм не гарантований правовий статус військовополонених. Цивільні особи, затримані на окупованій території або під час бойових дій, також вважаються «особами, які протистоять спеціальним військовим операціям». Таке порівняння правового статусу суперечить нормам міжнародного гуманітарного права. Саме існування військовополонених у XXI столітті та масштаби цього явища викликають особливу тривогу. Російська Федерація порушує гарантії прав українських військовополонених, передбачені Женевськими конвенціями. Росія стверджує, що військовополонені не є комбатантами, і відмовляє їм у статусі військовополонених. Крім того, Російська Федерація не створила Національне довідкове бюро для військовополонених, приховуючи інформацію про військовополонених, їхнє місцезнаходження, правовий статус і стан здоров'я [6, с.609].

Російська Федерація порушує похідні права військовополонених, включно з правом на спілкування та отримання посилок і передач. Військовополонені утримуються в жахливих умовах, позбавлені медичної допомоги та належного харчування. Згідно з міжнародним гуманітарним правом, військовополонених мають утримувати в таборах з умовами, аналогічними умовам утримання військовослужбовців сил звичайного противника [6, с.609].

За даними ООН, Росія та її збройні формування вчиняють серйозні порушення прав людини та воєнні злочини проти українських військовополонених, включно з тортурами, позасудовими стратами, сексуальним насильством і незаконними викраденнями [7]. Міжнародні організації, такі як ООН, Міжнародний комітет Червоного Хреста, Рада Європи та ОБСЄ, уповноважені забезпечувати захист прав українських військовополонених. Ці організації мають право відвідувати військовополонених, контролювати умови їхнього утримання, надавати гуманітарну допомогу, сприяти їхньому обміну та звільненню, а також документувати та засуджувати порушення їхніх прав. Однак росіяни часто перешкоджають відвідуванню військовополонених і відмовляються визнавати їхній статус, називаючи їх терористами або, як було зазначено вище, незаконними комбатантами [1;5].

Безпорадність даних міжнародних організації та міжнародної спільноти загалом в контексті жорстокого поводження із військовополоненими можна спостерігати на трагічному прикладі, що стосується масового вбивства щонайменше 50 українських військовополонених з «Азовсталі» у селищі Оленівка під Маріуполем у ніч на 29 липня 2022 року [3]. Безкарність держави-агресора породжує ще більші її зусилля із спекуляцій та маніпуляцій фактами, доказами, життями людей, що використовуються для ослаблення України та подальшого насильницького загарбання.

Тоді ООН ухвалила рішення розпустити місію зі встановлення фактів, пов'язаних з інцидентом. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш ухвалив таке рішення через труднощі з відправленням експертів на місце. Речник Генерального секретаря пояснив, що причиною розформування місії стала неможливість отримання необхідних гарантій безпеки та доступу. Однак він уточнив, що місія може бути відновлена в майбутньому, якщо у подальшому не буде досягнуто прогресу. Прес-секретар зазначив, що обставин заборони на доступ не було уточнено, але висловив думку, що повернення членів місії до нормальної роботи є розумним заходом у найближчому майбутньому. Прес-секретар додав, що місія відновить свою роботу, щойно ООН отримає необхідні гарантії безпеки. Дмитро Лубінець, уповноважений Верховної Ради України з прав людини, зазначив, що ООН навіть не звинуватила Росію в перешкоджанні роботі місії в Оленівці. Українська влада неодноразово зверталася до Міжнародного комітету Червоного Хреста з проханням направити гуманітарну місію в Оленівку. В офісі президента наголошували, що якщо організація не виконуватиме свої функції, то українська сторона порушить питання про її розпуск. Міжнародний комітет Червоного Хреста заявив, що готовий направити представників в Оленівку, але їх не допускали [3].

Безкарність російської федерації демонструє її найпотворнішу сутність, якій абсолютно байдуже на норми міжнародного права загалом, оскільки випадки порушення прав військовополонених не поодинокі, чому наявні фото- та відеодокази. Жодний міжнародний механізм відповідальності не були застосовані до держави-терориста, жодна з міжнародних організацій, що уповноважена здійснювати контроль та забезпечувати захист прав військовополонених, не відреагувала належним чином, що, власне, свідчить про колосальну безпомічність створених міжнародних органів миру та безпеки. Міжнародна спільнота із великою стурбованістю, але із бездіяльністю спостерігає як росія чинить екологічну та гуманітарну катастрофу, винищує домівки та знищує український народ.

Отже, попри вимоги міжнародного гуманітарного права, російська федерація не виконала жодний із пунктів своїх зобов'язань із гуманного поводження із військовополоненими. Ігнорування норм міжнародного права спричинено безкарністю, а безкарність - безпорадністю міжнародних організацій перед реальними загрозами та викликами. Дана ситуація свідчить про абсолютну провальність міжнародного механізму із забезпечення прав

людини, миру та безпеки. Доки народ та уряд України вимагає справедливого та об'єктивного розслідування всіх злочинних діянь держави-окупанта, міжнародні організації приймають позицію «страуса», тому, на нашу думку, необхідна повна перебудова міжнародної системи організацій із забезпечення миру та безпеки людська в умовах та на основі досвіду російсько-української війни, оскільки після країна-вбивця не має уникнути покарання за жодне відібране життя як захисника України, так і цивільної особи.

Список використаних джерел:

1. World Report 2023: Україна. Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org/uk/world-report/2023/country-chapters/383664> (дата звернення: 02.12.2023).
2. Аналітичний портал «Слово і діло». Названа кількість українців, які перебувають у російському полоні. 2023. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/17/novyna/suspilstvo/nazvana-kilkist-ukrayincziv-yaki-perebuvaют-у-російському-полоні>#:~:text=%D0%A2%D0%B0%D0%BA%2C%20%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D1%84%20%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%88%D0%B0%D1%8E%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F,3574%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%82%D0%B0%20763%20%D1%86%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85. (дата звернення: 01.12.2023)
3. Бадюк. О. Трагедія в Оленівці. Хто і коли відповідатиме за смерть українських військових? Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-trahediya-vybukh-olenivka-oon-rozsliduvannya-poloneni-azovstal/32226088.html> (дата звернення: 04.12.2023).
4. Марков К.А., Свистунова А.В. Захист поранених, військовополонених та цивільного населення під час збройних конфліктів. Юридичний науковий електронний журнал. № 12. 2021. С. 426-429.
5. Росія порушила усі норми Женевських конвенцій – омбудсмен про страту. Радіо Свобода. 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-lubnets-polonenyu-strata-rosiya-viyna/32361853.html> (дата звернення: 03.12.2023)
6. Царенко О.М., Тична Б.М., Федчук Т.Ю. Порушення норм міжнародного гуманітарного права в умовах російської збройної агресії. № 4 Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. С. 607-611. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/287378/281278> (дата звернення 02.12.2023).
7. Яновські К. Організація Об'єднаних Націй. Україна. Прес-Реліз. Управління ООН з прав людини в Україні презентувало доповіді щодо поводження з військовополоненими та загальної ситуації з правами людини в Україні. 2023. URL: <https://ukraine.un.org/uk/224744-%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8%20%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%B7> (дата звернення: 03.12.2023)